

Cronica numismatică și arheologică

FOAIE DE INFORMAȚII A SOCIETĂȚII NUMISMATICE ROMÂNE

— Apare trimestrial —

Director: CONST. MOISIL

Proprietatea Societății Numismatice Române

Inserisă la Trib. Ilfov sub Nr. 409/335

CESAR BOLLIAC NUMISMAT ȘI ARHEOLOG¹⁾

I. NOTIȚĂ BIOGRAFICĂ

Cu toate că generația noastră a uitat pe ideologul, politicianul ziaristul și omul de știință Cesar Bolliac, nouă cercetătorilor în

Cesar Bolliac

după o gravură de Th. Aman

domeniul destul de arid al trecutului îndepărtat, dar totuși atât de prețios și de interesant, ne incumbă datoria a-i reîmprospăta memoria și activitatea, fiindcă el este acela care, cu un veac în

1) Comunicare făcută la Soc. Numismatică Română, ședința din 26 Martie 1944.

urmă, se număra printre cei câțiva cărturari ai noștri care se ocupau cu răscolirea pământului în căutarea prețioaselor mărturii monetare și arheologice ale țării.

Și, dacă pentru vremea de azi începuturile și cercetările lui ni se par oarecum neperfecte, obligați suntem totuși a-i fi recunoscători pentru munca și pasiunea depusă în acest ogor atât de steril pentru vremea de-atunci.

Orice s'a spus altădată și orice s'ar zice de aici înainte, Cesar Bolliac rămâne un ctitor al numismaticei și arheologiei din țara noastră.

În Principatele noastre aceste două științe (*arheologia și numismatica*) s'au dezvoltat destul de greu, cu toate că pământul ne-a păstrat din belșug și pentru o perioadă de timp îndelungată numeroase mărturii arheologice și monetare, atât de-ale noastre cât și de-ale altor popoare vecine ce-au avut legături comerciale, de mâna întâi, cu strămoșii noștri.

Așa dar, pentru aceste motive, vom căuta să schițăm aci datele mai importante ale vieții lui Cesar Bolliac și să arătăm mai pe larg cercetările și studiile pe care el le-a făcut în domeniul acestor științe și care ne interesează atât de mult în cadrul Societății Numismatice Române.

Cesar Bolliac s'a născut în București ca fecior al *Zincăi Kalamogdartis* și al doctorului italian *Bolliaco* originar din Salonic, și care nu se știe pentru ce motive a părăsit țara, în scurtă vreme, ducându-se la Florența, iar copilul a fost lăsat în București, în grija și creșterea familiei marelui stolnic Petrance Peretz, care i-a fost ca un adevărat părinte.

În casa boierului Peretz, Cesar Bolliac a făcut primele studii cu vestitul profesor *Neofit Duca*, iar mai apoi a urmat și absolvit cursurile Colegiului Sf. Sava, ce se găsea pe acea vreme în chiliile mănăstirii cu acelaș nume, situată pe locul actualei piețe a Universității.

La 1830 când armata națională nou înființată căpătase o rânduire oficială și regulată și când moda cerea ca fiecare boier sau burghez înstărit să-și dea cel puțin unul din feciori la militarie, să se facă ofițer, Bolliac, în vârstă de numai 17 ani, intră ca elev. Tânărul cadet nu zăbovi însă mult în armată, deoarece firea lui era cu totul contrarie; el era înclinat spre libertate și literatură, iar mai târziu când fusese pătruns de curente apusene și văzuse și situația în care se găseau Principatele noastre, se născu în el pasiunea pentru politică.

La vârsta de 20 ani (1833) și-a publicat primele poezii și a întemeiat revista *Curiosul* care, din păcate, a avut o durată foarte scurtă apărând numai câteva numere (patru), deoarece Bolliac a fost arestat și ținut închis 9 luni de zile în mănăstirea Poiana-Mărului din munții Râmnicului Sărat, pentru că scrisese câteva satire politice isvorâte din situația și mișcările populare de atunci.

Una din aceste satire a rămas de pomină și începe astfel:

Haideți frați la Mărgineanu

Să scăpăm pe Câmpineanu...

Bun prieten al lui Ioan Ghica, Nicolae Bălcescu și C. A. Rosetti și înfocat partizan al ideilor de reformă, Cesar Bolliac a fost de nenumărate ori închis în diferite mănăstiri, suferind mai mult sau mai puțin, după cum norocul îi sărea într'ajutor.

La 1836 a scris piesa de teatru *Matilda* ce-a fost jucată pentru prima dată de elevii lui Eliade Rădulescu; în 1843 și-a publicat primul volum de poezii intitulat: *Din poeziile lui Cesar Bolliac*, iar în 1847, al doilea, cu titlu: *Meditațiuni*.

Mai târziu, o parte din poeziile lui și câteva bucăți în proză au fost traduse în franțuzește de Vaillant și Ferraud.

În această vreme ideile și evenimentele din Apus au pus stăpânire și pe tineretul Principatelor noastre și cu cât se apropia anul revoluției, Bolliac devenea tot mai activ și în special pe tărâm politic național. A fost un patriot entusiast și un luptător neobosit, iar ca buni tovarăși, în afară de cei pomeniți mai sus, a avut pe Cantacuzino, Filipescu și Câmpineanu.

Cesar Bolliac a fost unul din membri *Comitetului-de-trei* format cu Tell și Bălcescu în scop de a lucra la răspândirea principiilor liberale și unul din capii cei mai activi ai revoluției din 1848, în care vreme fusese numit Vornic (prefect de poliție) al Bucureștilor.²⁾

În timpul revoluției, Bolliac a întemeiat ziarul *Populul Suveran* și a prezidat Comisiunea pentru eliberarea Țiganilor din robie și tot atunci a fost ales președinte al *Clubului român*.

Din nefericire însă pentru tinerii naționaliști și chiar pentru întreaga țară, revoluția nu și-a atins scopul imediat și pe deplin; astfel că o parte din capii revoluției au fost arestați, iar alții au trebuit să fugă peste hotare. Cesar Bolliac a fost și el prins și dus pe *ghemiile* turcești, unde a suferit crude maltratări. Scă-

2) *Anul 1848 în Principatele Române*, vol. II. București, 1902, p. 61.

pând și-a găsit refugiu în Transilvania, la Brașov, unde în tipografia lui Ioan Gött a scos 16 numere din ziarul *Expatriatul* cu scopul și dorința, care nu s'a putut împlini niciodată, de a împăca pe Români și Unguri, fiindcă această dorință a lui era imposibilă de a trece în faptă, deoarece cele două popoare de mai sus erau de rase deosebite, iar dorințele și idealurile lor n'aveau nimic comun între ele.

Timp de un an de zile, cât a stat în Transilvania, a vizitat cele mai importante centre, stând mai mult la Brașov și Sibiu, și a făcut toate eforturile pentru binele celor două popoare vecine, dar totul a fost în zadar.

În Ardeal s'a alipit de generalul *Bem*, care-l aprecia, cu toate acestea n'a izbutit să facă nimic pentru Români, așa că plecă la Constantinopol și Atena, iar la 1850 la Paris, unde găsi o bună parte din tovarășii săi de exil.

La Paris, Bolliac avu cinstea să cunoască pe împăratul Napoleon III, care-l primi în câteva audiențe, și care-l consultă «în chestiunea României în special, și în aceia a Orientului în general». Într'una din aceste audiențe Bolliac a prezentat împăratului o hartă din lucrarea sa intitulată: *Mémoires pour servir à l'histoire de la Roumanie*, spunându-i: «Majestate, v'o dau pe hartă, înapoi-iați-ne-o în ființă,» la care Napoleon îi răspunse «c'ar face-o, dacă i-ar sta în putere.

În capitala Franței s'a ocupat intens cu istoria, arheologia și numismatica și a întemeiat ziarul *Buciumul*, sortit să propage în țară ideile moderne și aplicarea principiilor constituționale.

Ziarul *Buciumul* a apărut pentru prima dată la Paris, în 1857, și a fost botezat în capela română de acolo. Cu această ocazie poetul Donici a scris următoarele versuri:

«Buciume cu voace tare,
La bună vreme resuni:
Eu salut a ta cântare,
Ca vitezii mei străbuni,

A lor bucium suna semnul
mișcărilor ostăgești;
Iară tu ne cânti îndemnul
La fapte înțelepțești.

Patriotica simfire
Vrei să deștepți între frați,
Ale căror despărțire
A stat ani îndelungați.

Și ce rîsău-e mai bună,
Cum psalmistul a cântat:
Decât frații împreună
Să trăiască ne'ncetat?

România să viuxe (trăiască)
Sub o lege sub un scut,
Să tot bine curînteze
Pre cei ce-o au renăscut!

Cîntă cîntă, Bucium falnic,
De străbate la aux
Căci pentru păcatul jalnic
Sunt între arcași și surzi.³⁾

3) *Trompeta Carpaților* 1865, Nr. 1, p. 1

După întoarcerea în țară a lui C. Bolliac, *Buciumul* a apărut în tipografia ziarului *Românul* până când acest ziar a adoptat «o politică diametral opusă ideilor și credințelor *Buciumului*».

Buciumul a răspândit idei și a susținut cu convingere cele mai frumoase înfăptuiri din acea vreme «mândrindu-se cu fală că a fost și el pentru ceva, că a făcut și el ceva pentru luarea mănăstirilor ce se ziceau închinare, pentru goana limbei grecești și călugărilor greci din bisericile române, pentru luarea averilor mănăstirilor poreclite Brâncovenești și pentru legile cele mari care vor face gloria eternă a suveranului Românilor Alexandru Ioan I». (Cuza Vodă) ⁴).

C. Bolliac pe baza memoriului său: *Topographie de la Roumanie*, a fost ales membru al Societății de Geografie comparată din Paris.

Mai târziu, după zece ani de pribegie se întoarce în țară și împreună cu ceilalți emigranți, el luptă din răspuțeri pentru alegerea ca Domn a lui Cuza Vodă, care reprezenta oficial, în fața străinătății, Unirea Principatelor Române.

Ca deputat, în mai multe rânduri, în Cameră, a sprijinit aplicarea legii rurale pentru însurăței și a luptat din răspuțeri, atât pe tărâm politic cât și publicistic, pentru împrăștierea țăranilor.

A fost un mare naționalist și un patriot din cei mai înfocați și chiar el mărturisește într-o *profesiune de credință* de funcțiile ce le-a avut, munca, priceperea și cinstea de care a dat dovadă, în tot timpul vieții, și acestea toate numai spre binele Patriei. Astfel: «Am combătut toată viața mea, fără abatere, privilegiul de orice natură și am luptat fără preget și fără întrerupere pentru libertate și pentru egalitatea tuturor înaintea a tot felul de legi.

«Am ocupat diferite posturi judecătorești și administrative și nu m'am depărtat dela aceste posturi niciodată, decât prin demisiunile mele repetate.

«Nu va fi un singur om, în toată țara, care să poată spune că m'a mituit vreodată ca dregător.

«Am combătut cu vigoare abuzurile de tot felul și scrierile mele literare și politice nu s'au abătut niciodată, printr-o linie măcar, dela naționalitate, întărire de Stat român, libertate și egalitate». ⁵).

Bolliac este și el unul dintre aceia, care a pregătit marea

⁴) *Trompeta Carpaților*, 1865, Nr. 1, p. 1

⁵) *Trompeta Carpaților*, 1886, 19 și 27 Aprilie.

operă a lui Cuza Vodă și chiar pe atunci a fost numit «apostolul propagator al lui 2 Mai», iar cea mai mare bucurie a vieții lui a fost atunci, când s'a făcut împrăștierea țăranilor, pentru care a luptat din adâncul sufletului și cu toată puterea lui de muncă. Cu acea ocazie, câteva zile de-a rândul, ziarul *Buciumul* a apărut pe hârtie roșie cu litere aurii, drept o manifestare de bucurie și succes.

În ce privește cea de a doua înfăptuire a lui Cuza Vodă: secularizarea averilor mănăstirești, adică scoaterea averilor românești din mâinile grecilor, ea a fost pregătită în bună parte și de Bolliac, verbal și prin presă, precum și prin cele două lucrări ce le-a publicat, adică: *Mănăstirile din România*. (Mănăstirile închinatelor și Mănăstirile zise Brâncovenești). Și această problemă de bine obștească ca și cea de mai sus, a fost una din marile pasiuni ale lui Bolliac, pe care a văzut-o înfăptuită.

Până la 1862, Bolliac a colaborat la ziarul *Românul* al lui C. A. Rosetti, unde scria articole politice și literare, dar dela această dată ivindu-se neînțelegeri între partida Rosetti-Brătianu și el, i-a părăsit și a scos ziarul *Buciumul* până la 1865, când l-a transformat în *Trompeta Carpaților*, pe care a ținut-o cu toate sacrificiile materiale, până ce o boală cumplită l-a legat de pat până la sfârșitul vieții.

După despărțirea lui de C. A. Rosetti și I. C. Brătianu, Bolliac a sprijinit pe Cuza Vodă, în toate acțiunile lui, cu o convingere deplină și o energie nemaipomenită.

La începutul domniei lui Carol I, când problema naturalizării Evreilor devenise o problemă de stat, Bolliac s'a ridicat cu toată energia împotriva ei și «a combătut-o cu o violență nemai pomenită trecând chiar dincolo de limită și provocând, poate fără să intenționeze, în 1866 o adevărată răscoală împotriva lor și dărâmarea unei sinagogi din București».

În lupta aceasta împotriva Evreilor a fost ajutat foarte mult și de ziarul *Trompeta Carpaților*, al cărui director și proprietar era, făcând să apară în coloanele sale studii extrem de documentate asupra acestei probleme.

De altfel, ziarul său a fost o tribună a tuturor marilor probleme de stat, iar în afară de asta un for de unde se răspândeau cele mai frumoase studii și articole referitoare la cultura și trecutul neamului nostru.

Dintre colaboratorii ce i-a avut la ziarele *Buciumul* și *Trompeta Carpaților* pomenim pe cei de mai jos: Gr. M. Ale-

xandrescu (*poetul*), M. Anagnosti, C. D. Aricescu,, G. P. Bacaloglu, Ioan Badilescu, G. Băicoianu, George Baronzi, Nicolae Bassarabescu, Dimitrie Bolintineanu, G. Boteanu, C. N. Chabudianu dr. în medicină dela Paris, I. A. Comănescu, Ion Fălcoianu, I. Frunzescu, Ioan Deșliu, C. N. Demetrescu dr. în drept dela Paris, C. Dissescu, P. Donici, Petre Grădișteanu, H. Grandea, B. P. Hajdeu, I. I. Heliade Rădulescu-fiul, C. Heraclide, Papiu Ilarian, I. C. Lerescu, Nica Barbu Locusteanu, G. G. Meitani, George Misail, D. P. Marțian, Vlad Morariu, Iancu Negură, Paul Peretz, C. Porumbaru, R. M. Protopopescu, A. Roques, Nicolae Rosetti, G. Sion, Vasile Șoimar, G. Tăutu, C. Troteanu, D. Vellisson, D. P. Vioreanu (dr. în drept, prof. universitar, ministru de justiție), Al. Zanne.

În ziaristică C. Bolliac a ocupat un loc de frunte, fiind unul dintre cei mai distinși publiciști ai timpului. Și în afară de puținele articole pe care le semna, majoritatea nu aveau nici o indicație că sunt ale lui. Cu toate acestea o bună parte din cuprinsul zilnic al gazetei sale era scris și redactat de el personal. Bănuesc, după stil, că și articolele semnate cu pseudonimele: *Cosmat*, *Ghimpsc*, *Martyr* și *Movilă*, sunt scrise tot de el. Toată această muncă excesivă se pare că l-a oboșit și l-a adus într-o stare de boală, ce l-a ținut patului din Ianuarie 1877 până în Februarie 1881, adică trei ani încheiați.

Suferința i-a fost mare, dar a știut s'o îndure în tăcere deplină. Singura lui mângâiere a fost soția, rudele și cei câțiva amici ce-i mai rămăsese.

Bolliac a fost căsătorit cu *Aristița Izvoranu*, sora mai mare a acelora care au fost căsătorite cu *Rioșeanu*, *Marghiloman*, *Giani*, *Bagdat* și *Gănescu* și a fraților *Alexandru*, *Ion* și *Constantin Izvoranu*. El n'a avut copii.

În zina de 26 Februarie 1881, la ora 11 dimineața, cu trupul sleit de orice putere și lipsit chiar de mijloace materiale, Bolliac trecu la cele veșnice, iar aceasta s'a întâmplat în casa Prejbeanu, din Str. Scaunelor 40, mahalaua Bătești, unde stătea cu chirie și unde ani întregi, zile și nopți de-a rândul, muncise la *Trompeta Carpaților*, al cărui sediu se găsea tot acolo.

Corpul lui a fost depus la biserica Sărindar, un fel de catedrală a orașului în acea vreme, iar Corpurile Legiuitoare, pentru meritele lui față de țară, s'au grăbit să voteze, drept ajutor de înmormântare, suma de 2000 lei.

După oficierea slujbei religioase, la biserica Sărindar, de însuși

vicarul mitropoliei însoțit de un sobor de preoți, familia, rudele, cunoscuții și câțiva prieteni l-au condus la Cimitirul Bellu, unde a fost înmormântat.

Dintre oamenii politici care au participat la ultima lui călătorie pe pământ, amintim pe Ion C. Brătianu, C. A. Rosetti, B. Boerescu și George Cantacuzino. Aceștia îi fuseseră prieteni din tinerețe, dar aproape de 20 de ani stătuseră departe de el din cauza ideilor politice. Cu toate acestea, cei pomeniți mai sus, «au știut să uite cu mărinimie, în fața mormântului, neajunsurile de care au suferit dela fostul lor amic și veteran dela 1848».

La înmormântare dintre bunii lui prieteni au mai fost Grigore Grădișteanu, Al. Zane și D. P. Vioreanu directorul ziarului *Pressa*. Acesta din urmă a ținut chiar o frumoasă cuvântare⁶⁾ la Cimitirul Bellu.

Anunțuri mortuare și diverse necrologuri au publicat atunci ziarele *Pressa*, *România Literară* și *România Liberă*, iar Niculae Basarabescu,⁷⁾ fost cirac al lui Bolliac și redactor la *Trompeta Carpaților*, a scris și publicat un frumos articol în care își manifesta întreg regretul pentru cel dispărut. Tot cu această ocazie Sc. Moscu⁸⁾ a scris următoarea poezie ocazională.

LA MOARTEA LUI CESAR BOLLIAC

Seigneur, dans ta gloire adorable
Quel mortel est digne d'entrer?
Rouss 1 oda sacră

I

Te-ai dus și tu acum pe calea reciniei;
Spre sferele înalte de genii populate,
Bolliac, dar lași în urmă-ți pământul
României,
Brăzdat în tot cuprinsul, prin câmpii,
orașe, sale,
Prin munți, prin văi, prin dealuri, pe
unde om străbate,
De-un plug care sfărâmă, cătușele
selaviei,
Și plugu acela sacru: E plug de
Libertate.

II

Ți-ai împlinit solia și poți cu fruntea
lindă
Să sbori răpît la ceruri pe-o notă
de-armoni;
Căci Sila'n a ta urmă acum nu mai
suspînă;

Țăran ori boier mare au tot un drept
să fie,
Au drept ca să trăiască cu toți de-o
viață vie
Nici rob nu se dă brațul, nici frunte
nu se'nchină
Și toți călcăm în sărențe pe haina
de-obăzie!

III

Te du, te du acolo la locul de splendoare,
Spre care Heliad'nainte ta s'a dus,
Tu porți de Cesar nume; și numele-ți
sub soare
De secol peste secol tronează și e sus!
Bolliac, tu mori cu corpul dar numele-ți
nu moare.
Va fi a țării tale o reciniecă onoare
Căci focul nemuririi asupra-i s'a depus!

1881 Martie

(Sc. Moscu)

6) «Pressa». 5 Martie 1881.

7) N. Basarabescu, *Cesar Bolliac* («România liberă», 28. 1881).

8) Sc. Moscu, *La moartea lui Cesar Bolliac* («Pressa» 16 Martie, 1881).

II. ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICĂ

Cesar Bolliac, cu toate ocupațiunile lui multiple și în special cele politice, își găsea timp liber și pentru cercetările care-l pasionau, adică pentru arheologie și numismatică; ba mai mult de cât atât, în 1871, deschise chiar un curs liber și gratuit la el acasă pentru toți aceia, care ar fi dorit să se inițieze în cunoașterea arheologiei și numismaticei.

«Acțiunea lui politică alterna cu cercetările arheologice și cu o focoașă activitate, ca să zicem așa, de numismat. Săpăturile pe care le-a întreprins pe malurile Dunării, la Caracal, la Celei, la Turnu-Măgurele, Nicopole, etc., l-au absorbit mai mulți ani în șir dar (l-au) răsplătit cu o colecție de olărie însemnată.

«Membru al Societății numismatice din Franța, al Societății numismatice din Paris, în această știință accesorie el era o autoritate; la moartea lui s'a găsit o întreagă corespondență, care o dovedește. Bolliac mai era președinte al Societăților Arheologice Române, membru al Societății Geografice Române și făcea parte din Comitetul Teatrelor».

Iar ca o complectare a celor spuse aci reproduc un fragment din cuvântarea ce s'a ținut cu ocazia înmormântării lui: «ca arheolog și numismat Bolliac a înzestrat Muzeul Național cu nenumărate sculpturi admirabile, cu olării (ceramică) și fierării din timpuri(le) preistorice și colecțiunea sa era una din cele mai bogate. Ca numismat ajunsese a descifra toate monezile vechi și adesea era consultat de savanții străini asupra materiei. Aceste studii i-au procurat onoarea de a fi membru al mai multor societăți savante».

În Februarie 1873, Cesar Bolliac a publicat în gazeta sa *Trompeta Carpaților* un articol din care reieșea că Dacii fumau din lulele și-și întemeia această teorie pe cele câteva lulele de lut negru găsite la Vădastra (Romanți), Hunia lângă Calafat și Piscu Crăsani pe râul Ialomița, și pe spusele greșit interpretate de el ale geografului Pomponiu Mela, care trăise în Spania cu aproape o sută de ani înainte de cucerirea Daciei de către Traian.

Acest articol cât și teoria emisă au stârnit în public un mare interes, dar au obligat în acelaș timp pe Alexandru Odobescu să ia poziție și să combată energic toată teoria lui Bolliac, în articolul *Fumuri arheologice scornite din lulele preistorice*,

de un om care nu fumează, publicat în revista eruditului și causticului B. P. Hașdeu, intitulată: *Columna lui Traian*.

După cât se pare, în domeniul arheologiei C. Bolliac nu prea a avut cunoștințe temeinice, fiindcă, dacă le avea nu emitea păreri fanteziste, care n'aveau nimic comun cu realitatea. Nu este singurul vinovat însă, fiindcă în acea vreme se mai găseau mulți oameni învățați în acest domeniu, în diferite țări apusene ale Europei, care emiteau tot felul de teorii bazate pe material documentar relativ nou.

Alexandru Odobescu, care avea într'adevăr o cultură științifică serioasă, în acest domeniu, a atacat în diverse articole părerile emise de C. Bolliac, care pentru majoritatea nepregătiților era o somitate, și care de altfel fusese ales și președinte al Comitetului arheologic din România.

Mă face să cred însă că această calitate s'a acordat lui Cesar Bolliac numai pentru faptul, că era cel mai bătrân cercetător și unul din primii colecționari serioși la noi din țară.

Alex. Odobescu spunea în articolul său că prin emiterea unor ipoteze fantastice se provoacă numai «un zâmbet ironic pe buzele adevăraților oameni de știință», iar «la noi lumea nu se prea ocupă de arheologie și prin urmare poate cu înlesnire să creadă în erudițiunea oricui».

Cu aluzie la Bolliac, el spune că trebuie să tratăm știința cu toată seriozitatea ce i-se cuvine, sub aspectul ei cel adevărat și respectabil, atât publicului român, care poate avea o naivă încredere în noi, cât și străinilor, care ne judecă cu mai multă justețe, dar și cu mai puțină îngăduială.

În mod sistematic, metodic și cu informații indiscutabile, Odobescu spulberă întreaga teorie a lui Bolliac; în ceea ce privește lulelele pe unele le așează în categoria lulelelor ardelenesti, iar pe celelalte le consideră «obiecte preistorice de pământ, în forme rotunde și mai lătărețe, seci înlăuntru, neavând decât o singură gaură deasupra», presupuse totuși, de Bolliac lulele mai rudimentare, și spune că, acelea «abia dacă ar putea servi ca un fel de candelă, de făptură cu totul primitivă».

Alex. Odobescu scriind aceste rânduri «limpezi de orice amărăciune», adică fără nici o patimă sau ură, dar cu toată seriozitatea recunoaște totuși lui Bolliac marele merit în desgroparea și adunarea atâtor mărturii arheologice care vor folosi, de bună seamă, la o cunoaștere cât mai complectă a vieții strămoșilor noștri și a

popoarelor ce, în căutarea sălașului, au trecut și prin ținuturile noastre.

De altfel Muzeul Național de Antichități din București și-a îmbogățit colecțiile cu un număr destul de mare de obiecte ce i-au fost dăruite de Bolliac. Dăm mai jos o listă a lor după *Trompeta Carpaților* (1872 p. 215):

I. Manuscrise:

1. Manuscris grecesc în quarto de 244 p. care cuprinde Itinerariul Spătarului Niculae Milesen.
2. Manuscris grecesc în folio de 392 p.: Evanghelia îmbrăcată în catifea roșie cu marca țării — de Ancuța Filipescu.
3. Manuscris grecesc în folio de 644 p.: Cuvinte eclesiastice și laice.

II. Obiecte de marmură:

1. Diana cu trei fețe și șase brațe așa cum se adora de Daci. (De fapt este statuia Hecatei).
2. Mucenica Caterina, zugrăvită.
3. Medalion de marmură, reprezentând un cap de Dac.
4. Medalion reprezentând un geniu mormântal, foarte frumos sculptat.
5. Medalion de marmură verde reprezentând bustul unui rege barbar.
6. Un bust roman, foarte fin lucrat.
7. Capul lui Jupiter (piatră).
8. O broască de piatră.
9. Junona (statuetă de marmură).
10. Fragment cu o inscripție incompletă.
11. Un relief antic reprezentând în relief Venera și pe Cupidon.

III. Obiecte de bronz:

1. Baccus ținând un thyrs și cu o panteră la picioare (figurină).
2. Medalion reprezentând pe Baccus.
3. Un sclav dac legat.
4. Douăzeci de statuete diferite reprezentând, animale, busturi, arme, etc.

IV. Obiecte de argint:

1. O pereche brățări romane.
2. Un brâu de argint cu pietre, suflat cu aur, dintr'un vechiu costum românesc.
3. O cruce lucrată în filigram, bătută cu pietre.

V. Obiecte de fier:

1. Doi pintoni de cavalier roman.
2. Un fier de sulită.
3. O săgeată.
4. Un acoperământ de cap cu zale.

VI. Obiecte de lemn:

1. O cruce lucrată a-jour de amândouă părțile cu tipă(?).
2. O iconiță asemenea.
3. Trei iconițe foarte fin lucrate.

VII. Diverse:

1. O cărămidă cu ornamente în relief.
2. Două ulcioare din morminte romane.
3. Cinci candelă de diferite forme.
4. Două obiecte de pământ.
5. Trei mumii.
6. O cărămidă cu litere cuneiforme.
7. Diferite fragmente de olărie cu reliefuri.
8. Șase inele de argint și bronz.
9. Două pafte de chihlibar sculptat din Țara Românească.

Cât privește activitatea numismatică a lui Cesar Bolliac trebuie să ținem seamă, că el a fost unul dintre primii elevi ai lui Nicolae Mavrus, cel dintâi mare numismat al nostru. Și chiar Bolliac mărturisește într'un articol⁹⁾ că în tinerețea lui a fost «*inspirat și introdus în misterul antichității*» de generalul Mavru, iar Ion Ghica, ginere, spune despre acesta în «*Scrisorile*» sale (III, p. 383) că Mavrus avea o zi pe săptămână în care lucra cu prietenii săi numismați și arheologi. Iar primii săi colaboratori au fost August Treboniu Laurian și Cesar Bolliac.¹⁰⁾

După exemplul lui Mavrus a organizat și Bolliac astfel de cursuri de numismatică; de asemenea dădea cu cea mai mare bunăvoință tinerilor amatori tot felul de informații referitoare la această știință. În privința aceasta posedăm și o scrisoare¹¹⁾ a lui din Paris datată din 2 Iulie 1855 scrisă cu litere cirilice, pe care o reproducem spre a se vedea cu câtă bunăvoință dădea el sfaturi tineretului și în acelaș timp spre a se cunoaște numărul pieselor ce colecționase până atunci:

Iubite,

Paris 2 Iulie (1)855

Rue de l'Est 19

Mi-ai făcut mare plăcere anunțându-mă că un amic al dumatăle și vechiu amic al meu să ocupă de numismatică. Mă credeam singur dintre toți Românii care să fi întreprins a aduna prețioasele documente ale istoriei noastre cotropite. Nu înțeleg ce dicționar îmi ceri, de arheologie? de care parte a numismatiei să ocupă amicul nostru? Grecească? Romană? sau modernă? De s'o fi ocupând de cea Romană de care parte a ei? Monete de familii consulare? Monete imperiale sau bizantine?

De s'o fi ocupând de cele consulare eu recomand pe Riccio ca cel mai elementar. De s'o fi ocupând de cele imperiale și bizantine eu recomand pe Mionnet, pentru cele grecești tot pe acesta. De voește numai principii generale de numismatică îi recomand pe Barthelemy. Autori numismațiști sunt mulțime, dar nu știu de ce se ocupă, ce va (vrea) să facă, ca să știu ce să-i recomand. De va voi să se pună în relație cu mine, să-mi spună ce are, ce-i lipsește, atât ce uvrajuri cât și ce completeare de colecții. Mă propui cu toată plăcerea a sluji un compatriot vechiu amic și confrate în numismatică.

Riccio costă 30 franci. Mionnet 2 vol. Rom(ane) 35 fr.: — Mionnet 19 vol. pentru grecești, cu atlasu 600 fr.: — Barthelemy 5 fr.

Amicul dumatăle

Cesar Bolliac

Post-scriptum pe verso:

Colecția mea de medalii și monete Romane să compune din:

42 medalioane de bronz și argint.

660 bronz mari.

800 bronz de mijloc.

1000 și mai bine bronz mic.

1000 argint modul ordinar și

184 aur.

Am multe îndoite (dublete) care aș schimba pentru ce nu am, luând drept temei de valoare și dintr-o parte și alta pe Riccio și Mionnet.

9) Buciumul, I, p. 35.

10) Const. Moisil, *Cabinetul Numismatic al Academiei Române* în revista «Boabe de grâu», IV (1933) p. 705 urm.

11) *Colecția prof. N. Ionescu*, fost director al Liceului Matei Basarab.

Bolliac a fost și cel dintâi, cercetător român care a răspândit cunoștințele numismatice pe o scară mai întinsă. Ca director al ziarelor *Buciumul* și *Trompeta Carpaților* el a publicat acolo nemăsurate notițe și studii privitoare la monetele grecești, romane și dace ca și la monetele românești și la descoperirile de tezaure monetare, atrăgând în felul acesta atenția unui cerc larg de intelectuali asupra acestor monumente ale trecutului.

Nevoile ziarelor însă conduse de el, al căror proprietar era, cereau apariție regulată, material informativ, colaboratori, administrație, iar toate acestea bani și iar bani, pe care Bolliac nu-i avea totdeauna la îndemână, iar atunci necăjitul numismat și colecționar dădea o serie de anunțuri, desigur cu toată durerea, în care aducea la cunoștință amatorilor, că își vinde o parte din colecție.

Primul anunț cunoscut nouă, în acest sens, e din 1863 și are următorul cuprins:

«O mică colecțiune de o sută zece medalii antice de bronz și de argint, conservare perfectă și alcătuind numismatica Daciei, din cea mai adâncă antichitate; de sub regii daci, de sub imperatorii romani, de sub împărații români și de sub domni ai Țării Românești și ai Moldovei, până la monetele bătute de către Ecaterina II pentru Principatele Unite, se află de vânzare.

Toată această colecțiune de o sută zece bucăți, bine păstrate, se vinde cu două sute galbeni.

Nici odată un amator de o colecțiune specială, nu a putut avea o mai bună ocaziune; s'adăugăm pe lângă aceasta că această colecțiune de numismatica Daciei este unica colecțiune ce cunoaștem pentru această parte a Europei.»¹²⁾

Mai târziu, în 1867, se spune că la administrația ziarului *Trompeta Carpaților*¹³⁾ se face schimb, se vând și se cumpără monete și medalii antice de aur, argint și bronz.

Și pentru aceeași cauză amintită mai sus, fonduri necesare tipografiei, în primăvara anului 1868, un anunț¹⁴⁾ în același ziar, reprodus și de *Arhivul pentru Filologie și Istorie* al lui Timotei Cipariu, arată că se vinde o prețioasă și importantă colecție numismatică, arheologică și bibliofilică. Într'un articol¹⁵⁾ tipărit în 1943 presupuneam că această colecție ar fi aparținut inginerului P. P. Peretz, fiindcă amatorii cumpărători, lui trebuiau să i se adre-

12) *Buciumul* I, p. 80, 84, 88, 100, etc.

13) *Trompeta Carpaților*, 1867, p. 1964.

14) *Idem*, 1868, p. 2284, 2288, 2296, 2496, etc., etc.

15) *O veche colecție numismatică, arheologică și bibliofilică din România*. (Cronica Numismatică și Arheologică, Ianuarie — Iunie, 1943, p. 119 — 121).

seze; astăzi însă cunoscând mai multe amănunte din viața lui Cesar Bolliac și legăturile lui de rudenie cu familia Peretz afirm, cu toată certitudinea, că sus numita colecție era proprietatea marelui și priceputului colecționar Cesar Bolliac.

În legătură cu această colecție spuneam atunci că ea, «putea fi vândută în întregime sau pe serii și nici de cum piese separate, care ar fi produs descompleteări. În ceea ce privește stabilirea prețului s'ar fi urmat astfel: pentru medaliile și monetele romane baza ar fi aprecierea făcută de Cohen în 1857, 1859, 1862 și împotriva căreia toți colecționarii speculanți au spus, că este prea mică; pentru monetele bizantine se vor lua de bază prețurile făcute Sabatier în 1862; pentru cele grecești se va avea în vedere prețurile fixate de Mionnet și diferite cataloage care arată ultimele vânzări făcute la Paris; iar pentru toate celelalte obiecte: cărți manuscrise, prețul se va face prin bună învoială.»

Începând din 1869 anunțuri aproape zilnice, pe ultima pagină a ziarului, spun următoarele: «Monete și medalii antice de tot felul; de bronz, de argint și de aur, se cumpără, se vând și se fac schimb la administrațiunea jurnalului *Trompeta Carpaților* (Pasagiul Român Nr. 2):

«Cei care au monete și medalii antice, cari nu vor nici să le vândă nici să le schimbe și nu știu ce reprezintă monumentele ce posed se pot adresa la administrațiunea *Trompetei*, spre a afla ce reprezintă obiectele ce posedă, fără nici o obligero», (obligatie).

Spre sfârșitul anului 1869, în luna Octomvrie, Cesar Bolliac făcu o călătorie în Franța și Italia. Din reportajul unui student român la Paris aflăm că Bolliac, în cele 7 zile cât a stat la Paris, a văzut numai câțiva din vechii săi amici politici, deoarece mai tot timpul l-a întrebuințat în vizitarea muzeelor și a colegilor istorici, numismați și archeologi și a societăților științifice, al căror membru era încă de pe vremea când se afla în Franța, ca emigrant.

«În Societatea importantă sub numele de *Société française de Numismatique et d'Archéologie* s'au grupat cei mai eminenti archeologi și numismați din Europa, mai cu seamă decând *Societatea Anticarilor Franței* a mai pierdut din activitatea ei prin pierderea savantului și activului său președinte duca (ducele) de Blacas; Societatea franceză de numismatică și archeologie în care fusese propus d. Bolliac, de acum un an, să fie primit membru, s'a convocat în ședință extraordinară a treia zi după sosirea d-lui Bolliac

în Paris, pentru primirea sa. Toți membrii societății aflători în Paris au mers la acea ședință și d. Bolliac a fost primit ca membru în unanimitate, cu vot secret, potrivit statutelor societății. Membrii asistenți ai d-lui Bolliac au fost însuși președintele Societății Vicontele de Ponton d'Amécourt și Sabatier vice președintele societății, cunoscut ca autor al mai multor zecimi (zeci) de volume în arheologie și în diferite ramure ale numismaticei.

«După primire d. Bolliac a găsit ocaziunea favorabilă să descrie, în acest înalt cerc de sapienți, (*învățați*) patria sa din punctul arheologic și istoric. Mai multe notițe s'au luat, cari, este de crezut, că nu vor rămânea mult timp numai în cartoanele acestor știutori, ci se vor publica prin revistele societății. D. Vicontele d'Amécourt și-a făcut o plăcere a trimite acasă să-i aducă medaliul său cu colecțiunea de (monede) romane în aur, cea mai importantă colecțiune în aur particulară care există astăzi în lume și această osteneală s'a dat numai pentru ca să poată să o vadă d. Bolliac, în ședință. Spune d. Bolliac, că această colecțiune, care a costat, pe lângă știință și osteneală, mai multe sute de mii de franci, este mai presus de tot ce ar putea cineva să zică asupra ei.

«A doua zi după primirea d-lui Bolliac s'a dat o întâlnire între mai mulți membrii ai societății la cabinetul imperial de medalii, unde d. Bolliac s'a întâlnit cu multe din vechile sale cunoștințe.

«Cabinetul imperial de medalii a primit și el prefaceri mari ca tot Parisul, ca toate cele din Franța. Singur acest cabinet conține mai multe și mai importante medalii decât cabinetele Londrei, Vienei, Berlinului și Petersburgului împreună.

«O serie de Procopi și vreo alte 20 diferite bucăți unice și inedite, ce a arătat d. Bolliac numismaților cabinetului, a făcut mare impresiune și marele autor în numismatică d. Cohen a cerut voie d-lui Bolliac să ia notițe după explicările sale, iară membrii institutului, d. de Longperier și baronul de Wit i-au cerut voie să le publice în revista dumnealor de numismatică».

În timpul cât a stat la Paris a primit numeroase lucrări de specialitate cu autograf dela cei mai renumiți autori numismați¹⁶⁾.

C. Bolliac a făcut o intensă propagandă numismatică și prin tablourile monetare ce le-a publicat, dintre care un tablou

16) *Trompeta. Carpaților*, 1869, Nr. 775.

mural cu reproduceri de monete antice cari au circulat în Dacia, de monete dace, românești și de ale principilor Ardealului, tablou care s'a răspândit foarte mult. Mai târziu adăugând și alte clișee a compus un album din 12 planșe reprezentând, în mod crono-logic, monetele ce s'au bătut și au circulat în România până în sec. XVIII.

De altă parte a mai publicat un număr de 9 planșe reprezentând monete din colecția sa proprie, sub numele de «Cabinet de medalii Bolliac», colecție pe care voia să o vândă în anii când situația lui financiară devenise insuportabilă.

Tot în scop de propagandă numismatică a tipărit o hartă intitulată «Harta României în relief» având pe margini două chenare cu figuri de monete antice, unele bătute în Dacia sau pentru Dacia, altele monete dela Traian, Hadrian, Decius și Aurelian, în legătură cu Dacia.

În concluzie, având în vedere această activitate deosebită în domeniul numismaticei, suntem obligați să-l considerăm pe Cezar Bolliac adevăratul ctitor al acestei științe în țara noastră. Căci, chiar dacă au existat înaintea lui colecționari și numismați ca banul Mihalache Ghica și Nicolae Mavrus în Țara Românească, G. Săulescu în Moldova și Damaschin Bojincă în Ardeal, dintre cari cei dintâi doi n'au publicat nimic, iar ceilalți din urmă foarte puțin, Cezar Bolliac are meritul de a fi răspândit cunoștințele numismatice și de a fi ținut permanent interesul pentru monetele antice timp de *un sfert de veac* prin toate mijloacele ce-i stăteau la dispoziție.

(Va urma)

Dr. GEORGE POTRA

DESCOPERIRI MONETARE RECENTE

TREI BRONZURI IMPERIALE GRECEȘTI

Cu toate că piesele despre care voi vorbi au numai legenda greacă, iar efigiile sunt ale unor împărați romani, bronzurile imperiale grecești formează totuș o serie aparte; ele fiind bătute de diferitele orașe sau municipii grecești supuse imperiului roman.

Seria lor începe dela Octavian August (43 în. Chr.—14 d. Chr.) și se termină cu monetele lui Aurelian (270—275 d. Chr.), cu excepția monetelor grecești bătute pentru Africa a căror durată se întinde până la anul 311 d. Chr.¹).

La drept vorbind medalioanele sunt niște piese comemorative ce se deosebesc de monetele propriu zise prin mărime, greutate și volum; deci medalioanele nu-s decât niște multipli de monetă.

Cele mai frumoase medalioane s'au bătut sub Traian, Adrian și Androniu Piu, sub Comodus (175—192) s'an bătut cele mai multe, iar dela ceilalți împărați se cunosc numai puține; numărul medalioanelor se împuținează după Gallienus (254—268 d. Chr.).

În articolul de față voi prezenta 3 exemplare mai puțin cunoscute, dintre care primul a fost bătut sub Septimiu Sever (193—111 d. Chr.) în orașul Stratonikaia din Caria și el se prezintă astfel:

Av., AV(TOKPATΩP) KAI(CAP) ΔOV... CEVHPOC. IOV(ΔIA) (ΔOMNA); busturile lui Septimiu Sever și Iuliei Doamna față în față.

Rs., ΕΙΗΛ... ΚΑΕΟΝΤΟC [ΤΟΥ ΑΔΚΕ] ΟΥ CΤΡΑΤΟΝΙΚΕΩΝ; în mijloc zeița morții Hecate, făcând cu dreapta o libațiune d'asupra unui altar, iar în stânga ține o făclie aprinsă. (Fig. 1).

Piesa are pe avers și 2 contramărci: una rotundă cu chipul Athenei, a doua oblongă cu legenda ΘΕΟV.

Piesa are stilul îngrijit; măsoară în diametrul: 35 mm. greutatea 20,5 gr.

O a doua piesă este un medalion bătut sub Maximinus (235—238 d. Chr.) pentru orașul Tarsus-Cilicia, oraș de port la marea Siriei.

¹ Vezi C. Secășanu, *Depozit de monete Alexandrine găsite la Constanța*, în *Cronica Numismatică și Arheologică*, anul XIII, No. 109 din Ianuarie—Martie 1938.

Medalionul ce-l descriem mai jos mi-a fost pus recent al dispoziție de dl. Barbu Ionescu din Oltenița; el se prezintă astfel:
Av., AVT(OKPATΩP) K(AICAP) Γ(AIOC) IOV(ΔI)OC

AVP(HAIOC) MAZIMINOC. Bustul lui cu o coroană de raze; în câmp seria atelierului monetar II, II.

Rs., TAPCOV THC MHTPOHIOAEΩC. Zeul orașului, Pan bărbos, mergând spre stânga, are pe umăr tolba cu săgeți și ține în mâna stângă o cunună, iar cu dreapta ridicată în sus face un semn; la picioarele lui un câine; în câmp literile AMKB (dreapta) și Γ (stânga). (Fig. 2).

Tarsus a fost în toate timpurile cel mai important oraș al

Ciliciei. Acest lucru reiese și dintr'o poemă a lui Virgiliu, care vroid să arate cât de darnică a fost natura cu această regiune, spunea că: *Bacchus omnium plantarum et fructuum virtus vo-*

catur. De altfel reversul medalionului confirmă pe deplin faptul că Tarsus fiind un oraș vesel, a găsit de cuviință a onora pe Bacchus. Acest splendid medalion are diametrul de 36 mm. și cântărește 23,65 gr.

A treia piesă de bronz e un sextertj bătut de Sever Alexandru (222—235 d. Chr.), pentru Antiochia ad Orontem (Siria); el se prezintă astfel:

Av. AVT(OKPATΩP) MARKOC AVP(HAIOIC) CEY (HPOC) AΔEZ(ANΔPOC). Bustul său drapat spre dreapta.

Rs. ANTIOXEΩN MHTPOΠO (AEOC) KO, Tyche (zeița norocului) din Antiochia, stă în stânga cu zeul fluvial Oronthes, iar împăratul în dreapta; sus în câmp literile ΔE; jos SC (*Se-*

natus Consul) și litera H care poate însemna atât anul al 8-lea de domnie a lui Sever Alexandru, cât și valoarea piesei 8 *nummia*.

Cam pe la sfârșitul secolului al 2-lea în. d. Cr. Antiochia ad Orontem era strălucita capitală a Siriei. Antiochus al IV-lea Epifanes (175—164) înființă aci un atelier monetar a cărui activitate continuă până la epoca romană.

Dela anul 149 în. d. Cr. Antiochia ad Orontem intră în uniunea monetară din care mai făceau de asemenea parte Seleucia, Apamea și Laodicea. Din secolul întâiu în. d. Cr., Antiochia² ad Orontem are pe monete numele de «mitropolis».

Piesa are diametrul de 30 mm., și cântărește 12 gr.

Din cele menționate mai sus observăm, că bronzurile imperiale grecești ne arată odată cu tehnica meșterilor greci, grandoea orașelor de altă dată, atrăgându-ne atenția în special asupra marilor piețe greco-romane, care au stăpânit în vechime Europa, Asia și Africa.

MOBILIERUL CABINETULUI DE MEDALII DELA BIBLIOTECA NAȚIONALĂ DIN PARIS

În cronica artelor și-au avut un loc aparte mobilele destinate să păstreze monetele și medaliile. Germain Bapst¹⁾ și Maria Bengescu²⁾, sora lui G. Bengescu, au descris mobilele vestite aflate în Cabinetul de Medalii dela Biblioteca națională din Paris. Pentru că o Româncă s'a ocupat îndeaproape, în studiul ei asupra mobilierului francez, cu aceste mobile speciale, gândim nimerit să facem cunoscut câte-va pasagii din lucrarea bunei cunoscătoare a artei franceze.

Autoarea descrie mai întâi un medalier în formă de scrin «unul din mobilierele cele mai bogate ce ni le-a lăsat veacul al XVIII-lea», mobilă creată de frații Slodtz. După ce a citat calitățile enumerate în jurnalul ținut de Depozitul de mobile al Curții regale, ornamentele în stil «rocaille» și medalioanele ovale pe fond de lapis-lazuli, după moda antică, îi aduce critica de a fi prea încărcat, ca «un străin chiabur, care fiind primit la Curte, s'ar fi înzorzonat cu toate giuvaerurile sale».

Nu s'ar putea face un studiu asupra mobilierului din timpul lui Ludovic al XV-lea fără a cunoaște medalierile executate de meșteșugarii francezi; cele mai frumoase specimene sunt păstrate în Cabinetul despre care s'a vorbit.

Două medalieri lucrate în 1755 în formă de colțare, cu toată frumoasa execuție a aplicelor de bronz, sunt opere de a doua mână, pe lângă cele trei medalieri în formă de dulapuri, ajunse din diferite epoci în Cabinetul de Medalii, după o serie întreagă de împrejurări și care prezintă o însușire comună: măsura. Unul din ele prezintă un ciudat amestec de reliefuri înalte chinezești din steatită și marchetărie de baga și metal; al doilea este din lac de Coromandel, iar al treilea, semnat de vestitul Charles Crescent, este mai interesant decât toate celelalte prin faptul că poartă bustul fiului Regentului, Louis d'Orléans, înfățișând talentul adevăratului creator al stilului «Régence» în mobilier, sub cele trei aspecte ale sale, de sculptor, ebenist și lucrător în bronz. Cabinetul de Medalii a avut norocul de a moșteni acest cap-de-operă al tâmplă-

1) *Les Médailleurs de la Bibliothèque nationale in Chronique des arts 1892.*

2) Marie Bengescu, *Le mobilier français in Mélanges sur l'art français*, p. 274—280.

riei franceze în anul 1792 odată cu colecția de medalii și de antice ale canonicilor Sfintei Genoveva.

«Colecțiile de antice, de pietre gravate și de medalii, se bucură din nou de favoarea generală sub domnia regilor Ludovic al XV-lea și Ludovic al XVI-lea, înrâurind foarte mult decorul acestei epoci; se poate urmări dovada acestui gust reînviat atât cu privire la mobilier, sub forma medalioanelor de bronz care imită pe cele antice, cât și pe lambriuri, pe pânzeturi și papetării, unde se văd cameuri pictate monocrom «en camaïeu» în mijlocul decorului floral. Regii Franței se interesau cu deosebire de conservarea medaliilor monarhiei; mândria și ocupația lor de predilecție constau în colecționarea și admirarea lor; se oglindeau într'insele la toate vârstele, într'insele citeau fără trudă și plini de măgulire faptele cele mai însemnate ale domnii lor: de aceea mobilele destinate să păstreze aceste medalii evocatoare ale unui trecut glorios, nu puteau fi îndeajuns de frumoase. Ludovic al XIV-lea, care nu putea concepe frumosul decât în asociere cu gloria, a comandat lui Charles Boulle medalieri fastuoase împodobite cu figurile Sapienței și Religiei. Ludovic al XV-lea, atunci când a hotărât în 1733 transferarea Cabinetului său de medalii la Paris, lângă biblioteca sa regală, a încredințat decorarea sălilor celor mai străluciți artiști și mobilierul celor mai dibaci sculptori în lemn ai timpului. Cabinetul de Medalii din Paris posedă astfel nu numai cele mai interesante specimene ale unui gen de mobilă care a dispărut aproape cu desăvârșire din ebenisteria modernă, dar totodată un ansamblu unic și aproape complet a unui decor și a unui mobilier făcut unul pentru altul».

«În acest fermecător Cabinet al regelui, contele de Caylus se îndeletnicea cu descrierea pietrelor gravate ale colecției regale, și amicul său abatele Barthélemy, custodele cabinetului, colabora cu dânsul la lucrări erudite asupra artelor antice».

«Amatorul pe care dragostea sinceră a lucrului de artă îl va atrage în acest loc rezervat cercetărilor savante va fi bine primit; numismații cărora le-a fost încredințată păstrarea medaliilor, spune Maria Bengescu, știu să aprecieze și mobilele prețuite care le păzesc; le iubesc și le respectă; au știut să le apere de neajunsurile timpului și de restaurările primejdioase».

Iată opinia Mariei Bengescu în 1913 despre numismații parizieni; trebuie să fie o tradiție a breslei în toate țările, căci în Cabinetul numismatic dela Academia Română, vizitatorul se simte primit cu aceași binevoitoare căldură!

MARIA GOLESCU

MEDALISTICĂ

Medalia secularizării averilor mănăstirești. Marea satisfacție pe care a produs-o în toate straturile poporului nostru votarea legii secularizării averilor mănăstirești dela 11 Decembrie 1863, era să aibă drept consecință și baterea unei medalii comemorative.

În adevăr Consiliul municipal al orașului București, în ședința dela 27 Decembrie 1863, a luat următoarea hotărâre ce se află consemnată în «jurnalul» acelei ședințe: ¹⁾

«Spre a face să se perpetue pentru viitor memoria grandiosului și naționalului act, săvârșit de către Măria Sa Domnitorul prin concursul domnilor miniștri și al onorabilei Adunări legislative, pentru secularizarea averilor mănăstirești, consiliul municipal al capitalei București în ședința de astăzi 27 Decembrie 1863 a chibzuit să facă a se bate un număr de 702 medalii comemorative, dintre cari două de aur, două sute de argint și cinci sute de metal numit nichel, care să se împartă: cele de aur, una Măriei Sale Domnitorului, una Măriei Sale Doamnei; cele de argint, Domnilor miniștri, Domnilor deputați ai Adunării și la alte persoane ce se va găsi de cuviință; cele de nichel Domnilor deputați de suburbii și altor persoane notabile din capitală.

«Costul acestor medalii se va răspunde din casa municipală după autorizațiunea ce se va cere și se va primi dela d. ministru din întru.

«Membrii consiliului municipal: (ss) Stoica, Al. Orăscu, C. Păltineanu, G. Gherasi».

Hotărârea consiliului însă nu s'a realizat și astfel medalistica noastră din timpul lui Cuza Vodă n'a avut prilejul să se îmbogățească și cu o medalie a secularizării.

Medalia aniversării a zece ani de domnie a regelui Carol II. Împlinindu-se în anul 1940 zece ani dela urcarea pe tron a lui Carol II s'a bătut din inițiativa primarului general de atunci al capitalei, d. V. Domrowski, o medalie comemorativă, care amintea lucrările edilitare mai însemnate executate în această perioadă de timp în București.

Av. CAROL II REGELE ROMÂNILOR. Regele călărind spre dr. în uniformă, cu coif în cap și bastonul de maresal în mâna dr. Jos între o ramură de laur și alta de stejar: 6 Iunie 1940.

Rs. ANIVERSAREA A 10 ANI DE DOMNIE 1930 1940. Stema orașului București între două brăie paralele unul de laur, altul de stejar. La st. pe 4 plăci oblonge: MONUMENTUL REGELE CAROL I | PARCUL REGELE CAROL II | ASANAREA LACURILOR | PLANȘUL PESTE DÂMBOVITA | UZINELE DOMNEȘTI ȘI ARCUDA: la dr. pe alte 4 plăci: MONUMENTUL REGELE FERDINAND | PIATA 8 Iunie | PIATA PALATULUI REGAL | GARA REGALĂ | NOUL PLAN DE SISTEMATIZARE. Jos în exergă: PRIMĂRIA MUNICIPII BUCUREȘTI | PRIMAR GENERAL GAL. V. DOMROWSKI.

1) Monitorul Oficial al Principatelor Unite Române din 13/25 Ian. 1864 p. 36.

Aur, argint și bronz 60 mm. Modelată de E. W. Becker; bătută în atelierul R. Fässler din București.

Spre nenorocirea țării și a neamului nostru, domnia comemorată prin această medalie s'a terminat trei luni în urmă prin desmembrarea României.

C. BĂNARU

NECROLOG

† **Harilaus Metaxa.** La 12 Aprilie acest an, ne-a părăsit pentru totdeauna acel care a fost Harilaus Metaxa. Ne-a părăsit așa cum a fost și așa cum l'am cunoscut: modest, discret, sfios chiar. Și tot așa a ținut să se ducă într'un început de tulbure primăvară, petrecut doar de colegi.

Elev din prima serie a lui Vasile Pârvan și al profesorului Murnu, Metaxa a fost remarcant de maestrul său încă depe băncile universității și după ce făcu temeinice studii de arheologie și filologie clasică, luă parte la săpăturile arheologice din Dobrogea, conduse de profesorul V. Pârvan.

Din anul 1915, este numit asistent la Muzeul Național de Antichități din București și acestei Instituții îi va dedica toată munca și priceperea sa până la sfârșitul vieții.

După războiul mondial trecut, devine ajutorul nededespartit al regretatului său maestru, pe care-l secondează cu pricepere, abnegație și fidelitate constantă în istovitoare muncă pe care profesorul Pârvan a trebuit să o împartă între catedră, șantier, întocmirea *Geticelor* și editarea revistelor «Dacia» și «Ephemeris Dacoromana».

Adânc cunoscător al antichității greco-romane, în tainele căreia fusese inițiat de marii săi profesori, ne dă încă din 1915 un remarcabil studiu asupra «Plumburilor de marcă» publicat în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice.

Mai târziu la moartea maestrului său, a întocmit cea mai complexă bibliografie a operelor lui Vasile Pârvan, iar în anii din urmă un succint dar scrupulos de exact inventar al monetelor descoperite la Poiana-Gorj.

Dar activitatea lui a avut și o latură didactică. În calitate de asistent al profesorului Murnu, a îndrumat cu competență, căldură și pasiune, un lung șir de ani, activitatea arheologică a tinerilor studenți care s'au dedicat acestei discipline.

Muzeul Național de Antichități și grija pentru păstrarea, catalogarea, studierea și mărirea patrimoniului Muzeului a fost preocuparea lui principală.

Pentru acest nobil ideal a lucrat și și-a consacrat toată activitatea și priceperea sa, fiind o vreme conservator și pe urmă, ani de-a rândul, subdirector al Muzeului.

De multe ori a girat și direcția Muzeului cu ocazia ivirii vreunei vacanțe.

La Muzeu, în calitate de șef al secției numismatice, a întocmit o frumoasă expoziție de monete găsite pe teritoriul României, așa încât